

UOT: 330.8

DAYANIQLI İNKİŞAF KONSEPSİYASININ NƏZƏRİ TƏDQIQI: PROBLEMLƏR VƏ MÜBAHİSƏLƏRElay Cəlal oğlu Zeynallı¹**XÜLASƏ**

Tədqiqatın məqsədi - Dayanıqlı inkişaf konsepsiyasını nəzəri tədqiq edərək onun problemlərini müəyyənləşdirmək, iqtisadi artım, sosial bərabərlik və ətraf mühitin mühafizəsinin inteqrasiyasına diqqət yetirmək, davamlı inkişaf prinsipləri və təcrübələrinin yaxşılaşdırılmasına dair töhfə verməkdir.

Tədqiqatın metodologiyası - tədqiqatda dayanıqlı inkişaf konsepsiyasını öyrənmək üçün nəzəri yanaşma, sistemli təhlil, sintez və analiz metodlarından istifadə edilir. Dayanıqlı inkişafa dair müxtəlif perspektivləri təhlil etmək və sintez etmək üçün əsas hesabatlar, tədqiqatlar və elmi məqalələr daxil olmaqla, mövcud ədəbiyyat hərtərəfli nəzərdən keçirilir. Metodologiya, həmçinin dayanıqlı inkişafı ilə bağlı problemləri və potensial həll yollarını göstərmək üçün nümunələrin araşdırılmasını da əhatə edir.

Tədqiqatın təbii əhəmiyyəti - tədqiqat dayanıqlı inkişaf konsepsiyası və onun müasir realıq kontekstində həyata keçirilməsi haqqında dəyərli fikirlər təqdim etdiyi üçün praktik əhəmiyyət kəsb edir. Dayanıqlı inkişafı ilə bağlı problem və mübahisələri həlli istiqamətlərini müəyyənləşdirməklə, maraqlı tərəflər üçün həllər təklif edir. Bu tədqiqatın nəticələri iqtisadi artımı, sosial bərabərliyi və ətraf mühitin mühafizəsini təşviq edən davamlı təcrübə və təşəbbüslərin inkişafına töhfə verə bilər.

Tədqiqatın nəticələri - tədqiqat dayanıqlı inkişaf konsepsiyası çərçivəsində iqtisadi artım, sosial bərabərlik və ətraf mühitin mühafizəsinin qarşılıqlı əlaqəsini müasir reallıqlar kontekstində öyrənir. Bu məqsədlə dayanıqlı inkişafın üzləşdiyi əsas problemləri - qeyri-adekvat inteqrasiya, məhdud siyasi iradə, qeyri-adekvat institusional çərçivələr, sosial-iqtisadi bərabərsizlik, maliyyə resurslarının çatışmazlığı və məlumatlılığın zəifliyi müəyyən edir. Tədqiqat həmçinin dayanıqlı inkişaf məqsədlərinə nail olmaq üçün vahid yanaşmaların və maraqlı tərəflərin əməkdaşlığının zəruriliyini vurğulayır. Tədqiqat bu məsələlərin təhlilini təqdim etməklə, problemlərin həllinə və davamlı inkişafın təşviqinə yönəlmiş gələcək müzakirələr və tədbirlər üçün zəmin yaradır.

Tədqiqatın elmi yeniliyi - tədqiqatın elmi yeniliyi dayanıqlı inkişafa dair mövcud biliklərin hərtərəfli təhlili və sintezində, iqtisadi artımın, sosial bərabərliyin və ətraf mühitin mühafizəsinin inteqrasiyasının araşdırılmasındadır. Tədqiqat davamlı inkişafı ilə bağlı problem və mübahisələri müəyyən etmək və təsnifləşdirməklə sadə ədəbiyyat araşdırmasından kənara çıxır. Məqalə, həmçinin sahə daxilində yaranan tendensiyaları və potensial həlləri özündə ehtiva edir. Tədqiqat dayanıqlı inkişafın mürəkkəbliyini və qarşılıqlı asılılıqlarını daha dərinlən başa düşməyi təklif etməklə və davamlı inkişaf təşəbbüslərində iştirak edən maraqlı tərəflər üçün praktiki nəticələrə dair fikirlər təqdim edir.

Açar sözlər: İqtisadi artım, Sosial bərabərlik, Ətraf mühitin mühafizəsi, Problemlər, COVID 19

Giriş. Dayanıqlı inkişaf konsepsiyası iqtisadi artım, sosial bərabərlik və ətraf mühitin mühafizəsi kimi bir-biri ilə əlaqəli problemlərin həlli üçün vahid çərçivə təklif edən, müasir cəmiyyətdə kritik konsepsiya kimi XX əsrin sonlarından etibarən ortaya çıxmışdır. Konsepsiyanın yerinə yetirilməsi üçün çalışan beynəlxalq ictimaiyyət, nəzərdə tutulan hədəflərin qazanılması üçün ciddi addımlar atır, dayanıqlı gələcəyin qazanılması üçün çalışır. Bununla belə, əhəmiyyətinə baxmayaraq, dayanıqlı inkişaf çoxsaylı problemlərlə üzləşir və bir çox kontekstdə effektiv həyata keçirilmir. Son illərdə COVID-19 pandemiyası və Rusiya-Ukrayna müharibəsi kimi global hadisələr, baş verən ekoloji-iqtisadi böhranlar və ərzaq təhlükəsizliyi məsələləri də daxil olmaqla, ortaya çıxan problemlərin həllində dayanıqlı inkişafın təmin edilməsi qarşısında yeni vəzifələr və hədəflər qoyur.

¹ Elay Zeynallı: Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti, Mühasibat uçotu və audit kafedrasının dissertantı, Gəncə şəhəri, e.zeynalli@adau.edu.az, [OrcID 0000-0002-6352-662X](https://orcid.org/0000-0002-6352-662X)

Materiallar və metodlar. Tədqiqat dayanıqlı inkişaf konsepsiyasını araşdırmaq və əlaqəli problemləri, habelə yaranan tendensiyaları araşdırmaq üçün nəzəri yanaşmadan istifadə etmişdir. Tədqiqatın dizaynı mövcud ədəbiyyatın nəzərdən keçirilməsini, nəzəri təhlili və əsas anlayışların, habelə perspektivlərin sintezini əhatə edir. Tədqiqat üçün ilkin məlumatlar dayanıqlı inkişaf, iqtisadi artım, sosial bərabərlik, ətraf mühitin mühafizəsi və davamlı inkişaf məqsədlərinə nail olmaqda problemlərlə bağlı elmi məqalələrin, hesabatların və müvafiq nəşrlərin öyrənilməsi nəticəsində əldə edilmişdir. Dayanıqlı inkişaf konsepsiyası və onunla əlaqəli problemlər ilə bağlı mövzuları, nümunələri və əsas nəticələri müəyyən etmək üçün tematik təhlil aparılmışdır. Müəyyən edilmiş mövzular mövcud nəzəri çərçivələr və empirik sübutlarla əlaqəli şəkildə tənqidi formada tədqiq edilmişdir.

Mövzunun əhatə dairəsi geniş olduğuna görə bütün aspektlərin əhatə edilməməsi, tədqiqatın yalnız özünəməxsus qərər və məhdudiyyətlərə malik ola biləcək ikinci dərəcəli məlumat mənbələrinə əsaslanması tədqiqatdakı əsas məhdudiyyətlərdir. Bu məhdudiyyətlərin tərsinin azaldılması üçün müxtəlif və nüfuzlu mənbələrə istinadların verilməsinə səylər göstərilmişdir.

Nəticələr və müzakirə. XX əsrdən etibarən dayanıqlı inkişaf konsepsiyası geniş şəkildə müzakirə edilir. “Brundtland Hesabatı” kimi tanınan Ümumdünya Ətraf Mühit və İnkişaf Komissiyasının 1987-ci ildə hazırladığı əsas hesabatda dayanıqlı inkişaf “gələcək nəsillərin öz ehtiyaclarını ödəmək qabiliyyətinə xələl gətirmədən indiki dövrün ehtiyaclarına cavab verən inkişaf” kimi xarakterizə edilmişdir. (WCED, 1987). Bu tərif iqtisadi, sosial və ekoloji mülahizələrin integrasiyasını nəzərdə tutur, həmçinin “üç tərəfli nəticə yanaşması” (Triple Line Concept) kimi də adlandırılır.

Brundtland Hesabatı dayanıqlılığı qlobal müzakirələrin və siyasi gündəmin ön planına çıxaran dönüş nöqtəsidir. Bu nöqtənin düzgün elmi əsaslarla inkişafı üçün çoxsaylı mütəfəkkirlər dayanıqlı inkişafın nəzəri əsaslarına öz töhfələrini vermişlər. Herman Daly ekoloji iqtisadiyyat üzrə tədqiqatında davamlı resurs istifadəsinin vacibliyini və alternativ iqtisadi modellərə ehtiyacı vurğulamışdır (Daly, 1991). Con Elkinqton isə iqtisadi, sosial və ekoloji ölçülərin bir-biri ilə əlaqəli olduğunu və qərarların qəbulu zamanı kompleks yanaşmanın zəruriliyini vurğulayan üç tərəfli nəticə yanaşmasını təqdim etmişdir (Elkington, 1997). Üç tərəfli nəticə ilə şirkət enerjiyə qənaət edən texnologiyalar tətbiq edərək öz karbon izini azaltmaqla, təkcə ekoloji göstəriciləri yaxşılaşdırmır, həm də enerji sərfiyyatını və tullantıları azaltmaqla xərclərə qənaət etdir. Başqa bir nümunə, malların istehsalı və satışında bərabərliyin təmini işçiləri ədalətli əmək haqqı və daha yaxşı iş şəraiti ilə təmin edir ki, bu da sosial bərabərliyi təşviq edir və yoxsulluğu azaldır, eyni zamanda istehsalçılar üçün uzunmüddətli tərəfdaşlıqlar yaradaraq iqtisadi dayanıqlılığı təmin edir. Göründüyü kimi konsepsiyanın əsas qayəsi iqtisadi inkişafa nail olmaq üçün sosial rifahın və ya ətraf mühitin fəda edilməməsi, əldə olunmuş səmərənin hər üç istiqamətdə paylanması hesabına davamlı istifadənin və inkişafın təmin edilməsidir.

İqtisadi dayanıqlıq dedikdə cəmiyyətin bütün üzvlərinə fayda verən inklüziv və davamlı iqtisadi artımın təşviqi nəzərdə tutulur (Fikrətzadə və Əliyev, 2022). Sosial dayanıqlıq insan hüquqlarının, təhsilin, səhiyyənin və sosial birliyin əhəmiyyətini dərk edərək, sosial bərabərliyi, ədaləti və fərdlərin, eləcə də cəmiyyətin rifahını nəzərdə tutur (Dillard və b., 2009). Ekoloji dayanıqlıq təbii ehtiyatlardan səmərəli istifadə olunması, iqlim dəyişikliyinin təsirinin azaldılması, biomüxtəlifliyin qorunması və təbiətin davamlı resursların idarə edilməsi kimi mühüm istiqamətləri özündə ehtiva edir (Bebbington, 2008). Lele tərəfindən aparılmış tədqiqat

sübut etdi ki, bu ölçülər bir-biri ilə bağlıdır və bir ölçüdə irəliləyiş digərlərinə müsbət və ya mənfi təsir göstərə bilər (Lele, 2009). Məsələn, sosial bərabərsizliklərin aradan qaldırılması uzunmüddətli ekoloji dayanıqlığa töhfə verə bilər, çünki maarifləndirilmiş və təhsilli cəmiyyətin dayanıqlıq konsepsiyasında iştirak etmə ehtimalı daha yüksəkdir. Digər tərəfdən, COVID-19 pandemiyası kimi qlobal təhdidlərin kontekstində milli iqtisadiyyatların fasilələrlə üzləşməsi qarşısında dayanıqlığın təmin edilməməsi digər ölçülərin də azalmasına gətirib çıxarmışdır.

Konsepsiyanın yerinə yetirilməsində maraqlı tərəflər kimi müəyyənləşdirilən müəssisələr, hökumətlər, cəmiyyət və fərdlər dayanıqlı inkişafın təmin edilməsində mühüm rol oynayır. Hökumətlər dayanıqlı inkişaf üçün hüquqi normalar yaradan, dayanıqlı təşəbbüsləri təşviq edən mexanizmlər formalaşdıran əsas tərəfdir (Daly, 1991). Müəssisələr məhsul (xidmət) təklifləri vasitəsilə dayanıqlı inkişafa əhəmiyyətli təsir göstərir, dayanıqlı biznes modellərini qəbul edir, ekoloji və sosial mülahizələrin öz strategiyalarına daxil edərək qərar qəbul etmədə sosial-ətraf mühitə təsirləri nəzərə alır. Vətəndaş cəmiyyəti və yerli təşəbbüs qrupları da dayanıqlı inkişafın təbliğində, habelə məlumatlılığın artırılmasında və maraqlı tərəflərin öz hərəkətlərinə görə məsuliyyət daşımada mühüm rol oynayır. Onlar icraya nəzarət etməklə və ictimai iştirakçılığı təşviq etməklə davamlı inkişafın idarə olunmasına töhfə verirlər (Hemmati, 2002).

Əlbəttə ki, nəzəriyyədən fərqli olaraq dayanıqlı inkişaf prinsiplərinin həyata keçirilməsi problemsiz deyil. Fişer-Kovalski başda olmaqla əksər tədqiqatçılar hesab edir ki, qısamüddətli iqtisadi maraqların uzunmüddətli dayanıqlıq məqsədlərdən üstün tutulması, siyasi və institusional maneələrin aradan qaldırılmaması, sosial-iqtisadi bərabərsizliklər problemləri yaradan əsas səbəblərdir (Fischer-Kowalski və b., 2011).

Hesab edirik ki, dayanıqlı inkişaf konsepsiyasının üzləşdiyi problem və maneələri aşağıdakı kimi sistemləşdirmək olar:

- Qeyri-kafi integrasiya - iqtisadi, sosial və ekoloji aspektlərdə integrasiyanın tam yerinə yetirilməməsidir. Belə ki, bir çox inkişaf təşəbbüslər balanslaşdırılmır, sosial-ekoloji mühitin zərərinə iqtisadi artıma üstünlük verilir. Vahid integrasiyanın olmaması davamlı inkişaf səylərinə maneə olur (Drezner, 2008).
- Məhdud siyasi iradə - dayanıqlı inkişaf dəyişikliyi təşviq etmək üçün güclü siyasi iradə və liderlik tələb olunur. Siyasətçilərin qısamüddətli və kəskin rəqabət mühitində olması, maraqlı tərəflərin davamlı tədbirlərin görülməsi maneə olması bu qəbildən olan əsas problemlərdir (Adams və b., 2016).
- Qeyri-adekvat institusional çərçivə - effektiv idarəetmə və davamlılıq təşviq etmək üçün çox vacibdir. Bir çox ölkələr etibarlı tənzimləmə sistemləri yaratmaq, qanunları tətbiq etmək və hesabatlılıqda çətinlik çəkir. Zəif institutlar və idarəetmə strukturları dayanıqlı inkişaf səylərinə maneə olur (Stoker, 2013).
- Sosial-iqtisadi bərabərsizlik - dayanıqlı inkişaf sosial bərabərsizliyi aradan qaldırmaq məqsədi daşıyır. Ancaq davam edən sosial-iqtisadi bərabərsizlik ciddi problemlər yaradır. Yoxsulluq, resurslara qeyri-bərabər çıxış imkanı və sosial təcrid dayanıqlı inkişaf yolunda irəliləməyə əsas əngəllərdir. Ləninin də tədqiqatında vurğuladığı kimi marjinal cəmiyyətlər əlavə zəiflik amilləri və maneələrlə üzləşir (Lele, 2009).
- Maliyyə mənbələrinin çatışmazlığı - dayanıqlı inkişafın davamlı təcrübə və təşəbbüslərin həyata keçirilməsi üçün böyük həcmli maliyyə resursları tələb edilir.

Lakin bunun üçün kifayət qədər maliyyə resursu və investisiya yoxdur. Qeyri-kafi maliyyə mənbələri, xüsusilə inkişaf etməkdə olan ölkələrdə dayanıqlı inkişaf səylərinin miqyasını və səmərəliliyini məhdudlaşdırır (Blanco və b., 2014).

- Maarifləndirmə zəifliyi - dayanıqlı inkişaf haqqında bilik və məlumatlılığın olmaması konsepsiyanın tətbiqinə maneə olur. Davamlı təcrübələrin məhdud başa düşülməsi, ekoloji təhsilin aşağı səviyyədə olması fərdlərin rəşional davranış nümunələrini qəbul etməsinə və davamlı inkişaf strategiyalarının reallaşdırılmasına mane olur (Doherty və b., 2019).

Bundan əlavə, COVID 19 pandemiyası və onun yaratdığı qlobal durğunluq, postpandemiya dövründə meydana çıxan hadisələr, eləcə də Rusiya-Ukrayna münaqişəsi üçtərəfli nəticənin əldə olunmasını ləngidir. Belə ki, silahlı münaqişə sosial mühiti zədələyir, ekoloji tarazlığı pozur, ərzaq təhlükəsizliyinə zərər yetirərək iqtisadi dayanıqlığın təmin edilməsinə əngəl törədir. Bütün bunlar dayanıqlı inkişaf üçün mövcud reallıqları nəzərə alaraq fəaliyyətin və maraqlı tərəflərin yeni xəritəsini formalaşdırılmasını tələb edir.

Dayanıqlı inkişaf konsepsiyası problemlə yanaşı, mübahisələrlə də üzləşir. Davamlı inkişafın alimlər arasında müxtəlif nəzəri mübahisələr yaradan konsepsiya olduğunu desək, yəqin ki, yanlışdır. Mübahisələr əsasən sosial ədalət, iqtisadi bərabərlik və davamlı inkişaf proseslərində resursların bölüşdürülməsi ilə bağlıdır. Bir qrup tədqiqatçı iddia edir ki, dayanıqlı inkişaf iqtisadi artımı resurs istehlakından ayırmaqla, yaşıl texnologiyaların, dövrü iqtisadiyyat modelinin (circular economy models) və davamlı innovasiya potensialını formalaşdırmaqla əldə edilə bilər (Sachs, 2012). Onlar iddia edir ki, daha dayanıqlı istehsal və istehlak nümunələrinə keçməklə, iqtisadi artıma zərər vermədən dayanıqlı inkişafa nail olmaq mümkündür. İddiyanın təsdiqi üçün rentabelliyyə qoruyub saxlayaraq ətraf mühitə təsirini müvəffəqiyyətlə azaldan şirkət və sənaye nümunələrinə diqqət cəkilir. Bundan əlavə, davamlı inkişafın hərəkətvericiləri kimi bərpa olunan enerji, tullantıların idarə edilməsi və davamlı kənd təsərrüfatı sahəsində texnoloji irəliləyişlərin potensialına yönəlməyi təklif edirlər. Bir qrup tədqiqatçı isə əks fikri rifah göstəriciləri, resursların ədalətli bölüşdürülməsi və sosial tərəqqi kimi tədbirləri müdafiə edərək, ÜDM artımından daha çox rifahı prioritetləşdirən alternativ iqtisadi modellərə ehtiyac olduğunu vurğulayır (Jackson, 2017). Bu alimlər iddia edir ki, iqtisadi artımın ənənəvi ölçüləri insan rifahının və ətraf mühitin davamlılığının daha geniş ölçülərini əhatə etmir. Onlar sosial və ətraf mühit amillərini nəzərə alan “Həqiqi Tərəqqi Göstəricisi” (The genuine progress indicator-GPI) və ya “Xoşbəxtlik İndeksi” (The World Happiness Report) kimi alternativ göstəricilərin istifadəsini müdafiə edir, həmçinin dayanıqlı inkişafın ayrılmaz aspektləri kimi resursların ədalətli bölüşdürülməsinin, gəlir bərabərsizliyinin aradan qaldırılmasının və sosial birləşmənin təşviq edilməsinin vacibliyini vurğulayır.

Digər tədqiqatçı qrupu isə dayanıqlı inkişafın faydalarının ədalətli şəkildə bölüşdürülməsini təmin etmək üçün marjinallaşmış cəmiyyət və iştirakçı yanaşmalarını müdafiə edir (Dillard və b., 2009). Bu fikri dəstəkləyən alimlər iddia edir ki, davamlı inkişaf yerli icmaların səlahiyyətlərinin artırılmasına üstünlük verməli və inkişafın faydalarının ədalətli şəkildə bölüşdürülməsini təmin etməlidir. Onlar qrup və biliklərini, hüquqlarını tanıyaraq qərar qəbul etmə proseslərində fəal iştirakını müdafiə edir, davamlı təcrübələri və sosial ədaləti uğurla inkişaf etdirən icmanın rəhbərlik etdiyi təşəbbüsləri diqqətə çatdırır.

Bütün bu sadalanalar isə hələ də dayanıqlı inkişaf konsepsiyasının nəzəri əsasda tam mənimsənilmədiyini, dinamik iqtisadiyyatın hazırkı konyunkturasına tam

uyğunlaşdırılmadığını deməyə əsas verir. Beləliklə, nəzəri perspektivlərin və yaranan tendensiyaaların tədqiqi sahə daxilində transformativ dəyişikliklərin mürəkkəbliyini və potensialını şərtləndirməklə yanaşı, yeni reallıqlara uyğunlaşmanı qaçılmaz edir. Bu perspektivləri sintez edərkən davamlı inkişaf çərçivəsində iqtisadi, sosial və ekoloji ölçülərin qarşılıqlı əlaqəsini tanımaq vacibdir. Bu ölçüləri ayrı-ayrılıqda nəzərdən keçirmək əvəzinə, qarşılaşmış mürəkkəb problemlərin həlli üçün vahid yanaşma lazımdır. Davamlı inkişafa nail olmaq iqtisadi artımın, sosial rifahın və ətraf mühitin mühafizəsinin balanslaşdırılmış inteqrasiyasını tələb edir.

Yekun nəticə. Dayanıqlı inkişaf müasir dövrümüzün çağırışlarını həll etmək üçün fundamental konsepsiyadır. O iqtisadi, sosial və ekoloji ölçülərin qarşılıqlı əlaqə və asılılıqları nəzərə alınmaqla balanslaşdırılmış inteqrasiyasını tələb edir və vahid çərçivəni təmin edir. Müxtəlif maraqlı tərəflər arasında əməkdaşlıq və əlaqələrin formalaşdırılması uğurlu icra prosesi üçün çox vacibdir. COVID-19 pandemiyası və postpandemiya dövründə baş verən global böhranlar dayanıqlılığın və dayanıqlığa hazırlığın vacibliyini nümayiş etdirərək, dayanıqlı inkişaf çərçivəsində birləşmənin zəruriliyini bir daha vurğuladı. Konsepsiyasının nəzəri tədqiqində meydana çıxan problemlərin və mübahisələrin öhdəsindən innovativ yanaşmalarla, birgə səylər və sistemli dəyişikliklərlə gəlmək, bir sözlə, dayanıqlı gələcəyə doğru yollar yaratmaqla həll etmək mümkündür. Hesab edirik ki, ilkin mərhələdə inteqrasiya prosesini sürətləndirmək üçün fərqli sektorlar və təşkilatlar arasında əməkdaşlığı və məlumat mübadiləsinin artırılması üçün qurumlararası əməkdaşlıq proqramlarının formalaşdırılması, siyasi məhdudiyyətləri aşmaq üçün müxtəlif tərəfdaşlıq platformalarının yaradılması, institusional potensialın inkişafı nəminə hər bir sektor üzrə etibarlı qanunvericilik və idarəetmə mexanizmlərinin formalaşdırılması və tətbiqi üçün vətəndaş cəmiyyətinin, ictimai təşkilatlarının və akademik sektorun daha aktiv fəaliyyətə cəlb edilməsi, sosial-iqtisadi bərabərsizliyi azaltmaq üçün səmərəli təşəbbüslərin təşviqi və yenilikçi sosial təminat proqramların tətbiq olunması atılması labüd olan mühüm addımlardır.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Adams, W. M., Aveling, R., Brockington, D., Dickson, B., Elliott, J., Hutton, J., ... & Vira, B. (2016). Biodiversity conservation and the eradication of poverty. *Science*, 353(6296), 744-749.
2. Bebbington, J. (2008). Social knowledge and the politics of sustainability. *World Development*, 36(5), 728-741.
3. Blanco, H., Albert, C., Byrnes, L., Fischer, A., Kissinger, G., & Manning, A. (2014). Governing the water-energy-food nexus: a social-ecological analysis of a watershed development project in Nicaragua. *Global Environmental Change*, 29, 220-232.
4. Daly, H. E. (1991). *Steady-state economics: Concepts, questions, policies*. Island Press.
5. Dillard, J., Dujon, V., & King, M. C. (2009). *Understanding the social dimensions of sustainability*. Routledge.
6. Doherty, T. J., & Clayton, S. (2019). *The psychology of sustainable behavior*. Emerald Group Publishing.
7. Drezner, D. W. (2008). Globalization and policy convergence. *International Studies Review*, 10(3), 562-564.
8. Elkington, J. (1997). *Cannibals with forks: The triple bottom line of 21st-century business*. Capstone.

9. Fikrətzadə, F., & Əliyev, P. (2022). Azərbaycan Respublikasında aqrar sahənin dayanıqlı inkişaf prinsipləri baxımından tənzimlənməsi. Kənd təsərrüfatı iqtisadiyyatı, 3, 9-32.
10. Fischer-Kowalski, M., Swilling, M., von Weizsäcker, E. U., Ren, Y., Moriguchi, Y., Crane, W. & Krausmann, F. (2011). Decoupling natural resource use and environmental impacts from economic growth. UN Environmental Programme.
11. Hemmati, M. (2002). Multi-stakeholder processes for governance and sustainability: Beyond deadlock and conflict. Earthscan.
12. Jackson, T. (2017). Prosperity without growth: Foundations for the economy of tomorrow. Routledge.
13. Lele, S. (2009). Sustainable development and its critics: Theories, measurement, and policy. Annual Review of Environment and Resources, 34, 419-447.
14. Sachs, J. D. (2012). From millennium development goals to sustainable development goals. The Lancet, 379(9832), 2206-2211.
15. Stoker, G. (2013). Why politics matters: Making democracy work. Springer.
16. WCED (World Commission on Environment and Development). (1987). Our common future. Oxford University Press.

A THEORETICAL STUDY OF THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT: PROBLEMS AND DISPUTES

SUMMARY

The purpose of the research - the theoretical study of sustainable development strategy is to solve its problems, focus on the management of economic growth, social growth and environmental protection, and contribute to the improvement of sustainable development principles and practices.

The methodology of the research - the theoretical approach, systematic analysis, synthesis and analysis methods are used in the article to study the concept of sustainable development. The existing literature, including key reports, studies and scholarly articles, is comprehensively reviewed to analyze and synthesize different perspectives on sustainable development. The methodology also includes case studies to illustrate challenges and potential solutions to sustainable development.

The practical importance of the research - the study is of practical importance, as it provides valuable ideas about the concept of sustainable development and its implementation in the context of modern reality. It offers solutions for stakeholders of the concept, identifying directions for solving problems and disputes related to sustainable development. The results of this study can contribute to the development of sustainable practices and initiatives that promote economic growth, social equality and environmental protection.

The results of the research - the study studies the interrelationship of economic growth, social equity and environmental protection within the framework of the concept of sustainable development in the context of modern realities. To this end, it identifies the main challenges facing sustainable development - inadequate integration, limited political will, inadequate institutional frameworks, socio-economic inequality, lack of financial resources and weak awareness. The study also highlights the need for holistic approaches and stakeholder collaboration to achieve the sustainable development goals. By providing an analysis of these issues, the study lays the groundwork for future discussions and actions aimed at addressing the challenges and promoting sustainable development.

The scientific novelty of research - the scientific novelty of the research is in the comprehensive analysis and synthesis of existing knowledge on sustainable development, in the examination of the integration of economic growth, social equality and environmental protection. The study goes beyond a simple literature review by identifying and categorizing issues and controversies related to sustainable development. The article also highlights emerging trends and potential solutions within the field. The study offers insights into the practical implications for stakeholders involved in sustainable development initiatives, offering a deeper understanding of the complexities and interdependencies of sustainable development.

Keywords: Economic growth, Social equality, Environmental protection, Challenges, COVID 19

ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ КОНЦЕПЦИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ: ПРОБЛЕМЫ И СПОРЫ

РЕЗЮМЕ

Цель исследования - теоретическое изучение стратегии устойчивого развития заключается в решении ее проблем, сосредоточении внимания на управлении экономическим ростом, социальным ростом и защите окружающей среды, а также на содействии совершенствованию принципов и практики устойчивого развития.

Методология исследования - в статье для изучения концепции устойчивого развития используются теоретический подход, системный анализ, синтез и аналитические методы. Существующая литература, включая ключевые доклады, исследования и научные статьи, всесторонне анализируется с целью анализа и обобщения различных точек зрения на устойчивое развитие. Методология также включает тематические исследования, иллюстрирующие проблемы и потенциальные решения в области устойчивого развития.

Важность исследовательского приложения - исследование имеет практическое значение, поскольку дает ценные идеи о концепции устойчивого развития и ее реализации в контексте современной действительности. Он предлагает решения для заинтересованных сторон концепции, определяя направления решения проблем и споров, связанных с устойчивым развитием. Результаты этого исследования могут способствовать разработке устойчивых практик и инициатив, способствующих экономическому росту, социальному равенству и охране окружающей среды.

Результаты исследования - в исследовании изучается взаимодействие экономического роста, социального равенства и охраны окружающей среды в рамках концепции устойчивого развития в контексте современных реалий. С этой целью в нем определены основные проблемы, стоящие перед устойчивым развитием - недостаточная интеграция, ограниченная политическая воля, неадекватные институциональные рамки, социально-экономическое неравенство, нехватка финансовых ресурсов и низкая осведомленность. В исследовании также подчеркивается необходимость комплексных подходов и сотрудничества заинтересованных сторон для достижения целей устойчивого развития. Представляя анализ этих вопросов, исследование обеспечивает основу для будущих обсуждений и действий, направленных на решение проблем и содействие устойчивому развитию.

Научная новизна исследования - научная новизна исследования заключается в комплексном анализе и синтезе имеющихся знаний об устойчивом развитии, исследовании интеграции экономического роста, социального равенства и охраны окружающей среды. Исследование выходит за рамки простого обзора литературы, выявляя и классифицируя проблемы и противоречия, связанные с устойчивым развитием. В статье также освещаются тенденции и потенциальные решения, возникающие в этой области. Исследование предлагает более глубокое понимание сложностей и взаимозависимостей устойчивого развития, а также дает представление о практических результатах для заинтересованных сторон, участвующих в инициативах по устойчивому развитию.

Ключевые слова: Экономический рост, Социальное равенство, Защита окружающей среды, Вызовы, COVID 19

Məqalə daxil olmuşdur: 05.07.2023

Təkrar işləməyə göndərilmişdir:

23.07.2023

Çapa qəbul edilmişdir: 19.08.2023

Дата поступления статьи в

редакцию: 05.07.2023

Отправлено на повторную

обработку: 23.07.2023

Принято к печати: 19.08.2023

*The date of the admission of the
article to the editorial office:*

05.07.2023

Send for reprocessing: 23.07.2023

Accepted for publication: 19.08.2023